

Den 142 år gamla Centralstationen vilar på träpålar som står på utfyllnadsmark intill ett område som tidigare utgjordes av Klara sjö. Med tiden har pålarna börjat ruttna och byggnaden sjunkit med 1–2 millimeter per år.

För att överhuvudtaget rädda huset krävdes en omfattande grundförstärkning som påbörjades 2009, där störningar för resenärer under flera år togs med i beräkningen. Fastighetsägarna Jernhusen beslöt därför att ta tillfället i akt – i samband med arbetet med grundförstärkningen skulle byggnaden moderniseras, husets funktioner förbättras och miljön förvandlas till en av Stockholms främsta mötesplatser.

NÄR CHEFSARKITEKT Adolf W Edelsvärd's drömstation invigdes år 1871 var den knutpunkt för cirka tio tåg och omkring 600 resenärer per dag.

I dag, 142 år senare, kommer och går över tusen tåg med mer än 250 000 besökare om dagen. Sedan byggnaden togs i bruk har den byggts om och till på både höjden och längden, och invändiga

renoveringar har genomförts vid flera tillfällen.

Den senaste omfattande omdaning gjordes under 1950-talet, tills vi på Tengbom fick den prestigefyllda och spännande utmaningen att skapa nästa årsring i husets historia.

DEN ANRIKA Centralstationen är byggnadsminnesförklarad och planerna för utvecklingen av platsen kräver därför självfallet största respekt och varsamhet. Vi på Tengbom gick in i projektet med det uttalade målet att bevara och lyfta fram byggnadens fina kvaliteter, och samtidigt skapa en modern station med ett spännande utbud och service som skulle överträffa både beställarens och allmänhetens förväntningar.

Vi ville att resenärerna skulle uppleva stationen som en trygg och trivsamt miljö samt att de enkelt skulle kunna orientera sig och smidigt hitta "rörelsestråk" på deras väg till och från tågen.

Vi arbetade fram en rad olika åtgärder som sammantaget innebar en omfattande upprustning av miljöerna som resenärerna passerar genom, från

stationens nedre plan upp till den övre hallen vid Klarabergsviadukten.

FÖR ATT FÖRBÄTTRA kommunikationen och göra det lättare för besökarna att orientera sig i byggnaden har vi låtit fyra nya rulltrappor förbinda det nedre planet direkt med Centralhallen. De är fördelade på två nya öppningar i den gamla Centralhallens golv, öppningar som dessutom släpper in dagsljus till nedre plan.

För besökare som befinner sig på det nedre planet är kopplingarna till hallen ovanpå väl synliga både norr och söder om "ringen". För resenärer i Centralhallen är den vertikala förbindelsen tydlig och lätt att se på långt håll genom placeringen av rulltrapporna i mittstråket.

Den tidigare kopplingen mellan byggnadens norra hall och Cityterminalen med sin krångliga entresolnivå har rivits och ersatts av nya rulltrappor direkt mellan de två byggnaderna.

Mellan den långa trappan och rulltrapporna kan resenärerna uppleva konstnärsduon Bigert & Bergströms plats-specifika verk *Morgondagens väder* ▶▶

Vy från champagnebaren ner mot håltagningen i Centralhallens bjälklag.

Stockholms Centralstation. Konstinstallationen redovisar morgondagens väder genom en mängd lysande atmosfäriska former – stora molekyler – som hänger från undertaket.

FÖR ATT ÖKA STATIONENS kapacitet har cirka 3 900 kvadratmeter ny handelsyta skapats i byggnaden. På nedre planet har en yta grävts ut under Centralplan – mellan Vasagatan och stationsbyggnaden – och under Centralhallen. Tillbyggnader har gjorts vid den norra och övre hallen. De nya handelsytorna erbjuder ett betydligt bredare utbud och mer service än tidigare, bland annat genom en 1 200 kvadratmeter stor livsmedelsaffär på nedre planet och en champagnebar på högsta planet, med utsikt över Centralhallen.

För alla befintliga och nya butiker har logistiken förbättrats med nya transportstråk och en ny godsmottagning som är utrustad med lastkaj, förråd och sophantering.

ETT AV TENGBOMS viktigaste mål har varit att skapa en trygg och trivsamt miljö som resenärer och besökare vill vistas i. Den största utmaningen var därför passagen som skapades under 1950-talet och som leder från tunnelbanan till spåren. Den har upplevts som en mycket trång och otrygg plats, nästan klaustrofobisk.

Husets fysiska begränsningar gjorde det omöjligt att skapa en bredare passage så för att uppnå målet behövdes ett annat grepp. Genom att punktera den gamla passageväggen och tillföra butiker med breda öppna butiksfronter skapade vi en känsla av rymd och luft. Den förstärks ytterligare genom val av ljusa material i tak och golv med släta homogena ytskikt.

Infälld belysning med varmt ljus i kombination med golv av italiensk kalksten – Perla di Fatima i fallande längder om 200, 300 och 400 millimeter – bidrar till en trivsamt atmosfär. Detaljerna, som exempelvis specialritade armaturer för LED-belysning runt pelare och stora infällda ljusbrunnar i undertaket, motverkar upplevelsen av den faktiska, relativt låga takhöjden.

VID NORRA HALLEN har den gamla mörka och otrygga utomhusmiljön byggts bort. Den tidigare grinden och en del av perrongerna, bredvid och bakom Royal Viking Hotell, har förändrats genom

Projekt Centralstation, Stockholm.

Byggherre Jernhusen.

Arkitekt Tengbom, Mark Humphreys (ansvarig).

Stenproducent Emmaboda Granit AB, Brännhultsdiabas.

Stenentreprenör Stenentreprenader i Hesselholm AB.

en tillbyggnad. Den skapar nya ljusa, glasade och välkomnande entréer in till stationen för besökare som kommer från perrongerna och från Vasagatan.

Här, precis som i nedre hallen, har vi valt ljusa material i tak och golv med släta homogena ytskikt för att skapa en lugn och trivsamt miljö, rymd och luft. På grund av en hög koncentration av tekniska installationer i undertaket valdes ett vitt perforerat fällbart undertakssystem i metall.

I den gamla delen av norra hallen består det befintliga golvet av marmor, Borghamns natursten Ljus Ekeberg, tillsammans med ränder i röd kalksten. I den nya delen har precis samma typ av ljusa marmor lagts i fallande längder om 300 millimeter, men för att markera gränsen mellan gammalt och nytt har inte randningen använts här.

I den gamla delen av norra hallen har en stor serveringsyta centerats mellan restaurangerna. En organisk och dynamisk plan, som har utformats utifrån det mest effektiva rörelsestråkets passager, och en hög skärmlik "rygg", resulterar i en skyddad, lugn miljö. Den öppna siktlinjen gör att varje besökare lätt får en överblick över restaurangerna oavsett var hon eller han befinner sig i hallen.

MILJÖVINSTER OCH energibesparingar har också varit ett viktigt och integrerat mål i utvecklingsarbetet. Energiförbrukningen sänks med minst 25 procent jämfört med utgångsläget. Stockholms Centralstation kommer därför att kunna certifieras som "Green building" av Sweden Green Building Council. ■

Den nya trappa som förbinder norra hallen med Cityterminalen, och konstverket *Morgondagens väder* Stockholms centralstation av konstnär-duon Bigert & Bergström.

250 000 personer, i genomsnitt, passerar dagligen Centralstationen i Stockholm.

”I den nya delen har precis samma typ av ljusa marmor lagts i fallande längder om 300 millimeter, men för att markera gränsen mellan gammalt och nytt har inte randningen använts här.”

Champagnebaren Perini, med utsikt över hela centralhallen.

FOTO: PERMYREHED